

A 2008-as *World Investment Report* főbb témáiról és következtetéseiről

Simai Mihály

2007-ben a hitelválság még nem hatott a közvetlen külföldi befektetésekre. Nyilvánvaló, hogy az elhatározások legalább 2-3 évvel korábban születnek e területen. 2007-ben a közvetlen külföldi tőkebefektetések 30 százalékkal nőttek. Ez felülmúlta a 2000-es rekordot, és körülbelül 400 milliárd dollárral volt magasabb annál. Figyelemre méltó azonban, hogy a zöldmezős beruházások aránya továbbra is viszonylag alacsony volt (19%), s a befektetések 81 százalékát fúziók és akvizíciók tették ki. A külföldi befektetések tehát viszonylag kevésbé járultak hozzá a világgazdaság bővüléséhez.

A külfölditőke-befektetések globális állománya meghaladta a 15.000 milliárd dollárt. A jelentés szerint a világon 79.000 transznacionális társaság (TNC) tulajdonában mintegy 790.000 vállalat működik. Ezek üzleti forgalma 31.000 milliárd dollárt tett ki, ami a világtermék 56 százalékával volt egyenlő az adott évben. A TNC-tulajdonú vállalatok kivitele a világexport 36 százalékának felelt meg.

A külföldi befektetések növekedése a világ minden térségében jellemző volt. Csaknem kétharmad részük a fejlett országokba irányult. Ennek több mint fele három országba, az Egyesült Államokba, Angliába és Franciaországba. Az Európai Unió tagállamaiba 804 milliárd áramlott, s onnan 1216 milliárdot vittek ki. Rekordszintre emelkedett azonban a fejlődő országokba irányuló külföldi tőke beáramlása és az onnan származó tőkekivitel is. Kínába 84 milliárdnyi új tőke érkezett, s a kínai vállalatok tőkeexportja 22 milliárd dollárt tett ki. Az Orosz Föderációba irányuló külföldi befektetések 62 százalékkal nőttek, s 52 milliárd dollárt tettek ki. Jelentősen nőtt az orosz tőkekivitel is, 46 milliárd dollárra. Oroszország kormánya 2008-ban egy fontos dokumentumot fogadott el a stratégiai ágazatokról,

amelyekben korlátozzák vagy megtiltják a külföldi befektetéseket. Ezzel lényegében utat nyitottak annak, hogy a többi ágazatba biztonságosabban fektethessenek be a külföldi vállalatok.

Magyarországra 2007-ben 5,571 milliárd új tőke jött (a bruttó beruházások 19,3%-a), s az innen kiáramló tőkebefektetések 4,146 milliárd dollárt tettek ki. A hazánkban lévő külföldi befektetésállomány 2007-ben 97,4 milliárd dollár volt. A magyarországi vállalatok külföldi befektetéseinek állománya meghaladta a 18,2 milliárd dollárt. A transznacionalizációs mutató Magyarország esetében alig változott. Szlovákia, Észtország és Bulgária e tekintetben megelőzte ugyan Magyarországot, de a fejlettebb országok között az ötödik helyen állunk. Ez egyértelműen a nagyfokú függőséget jelzi a transznacionális társaságoktól és a világgazdasági viszonyoktól.

A gazdasági fejlődés lassulása, a pénzügyi és hitelválság, valamint általában a bizonytalanság növekedése a világgazdaságban óvatossá tették a transznacionális társaságokat jövőbeli külföldi befektetéseikkel kapcsolatban. Az előrejelzések, amelyek a társaságok terveinek alapján készültek arra utalnak, hogy többségük növelni kívánja ugyan külföldi befektetéseit, azonban sokkal szerényebb mértékben. A várható csökkenés a 2007-es 1,9 ezer milliárdhoz képest, mintegy 30 százalékra becsülhető. A legvonzóbb államok a következő években sorrendben: Kína, India, Egyesült Államok, Orosz Föderáció, Brazília, Vietnam és Németország. A lokáció kritériumai között fontossági sorrendben a következők szerepelnek: (1) a piac bővülése, (2) a piac nagysága, (3) kedvező hozzáférhetőség a nemzetközi/regionális piacokhoz, (4) szakképzett munkaerő, (5) bérszínvonal, (6) infrastruktúra, (7) beszállítók megbízhatósága, (8) a kormányok hatékony-

sága, (9) természeti erőforrások, (10) versenytársak követése, (11) ösztönzők a helyi kormány részéről, (12) helyi tőkepiacok.

A jelentés speciális témája ebben az évben az infrastruktúra terén végrehajtott közvetlen külföldi tőkebefektetések problematikája. Az infrastruktúra keretébe tartoznak a kikötők, a vasúthálózat, a repülőterek, az úthálózat, a távközlési rendszer, a vízellátás, a villamosáram-termelés és -szállítás, valamint a csatornahálózat. Ezeknek a területeknek a fő sajátosságai a következők: (i) tőkeigényük igen magas; (ii) a kiszolgáló hálózatok általában monopolhelyzetet élveznek vagy oligopoliumok részei; (iii) az infrastrukturális szolgáltatásokat sok országban közérdekű és közhasznú feladatnak tekintik, amelyet mindenki számára elérhetővé és hozzáférhetővé kell tenni; (iv) az infrastruktúra hatalmas szerepet játszik az államok versenyképessége tekintetében; végül (v) az infrastruktúra kulcsfontosságú az államok gazdasági fejlődésében és világgazdasági részvételének elősegítésében.

Az 1980-as évekig, néhány ország kivételével, az infrastruktúra döntően állami tulajdonban volt. Ebben az időszakban kezdődött el az infrastruktúra privatizálása. Az államok különböző megfontolásokból privatizálták az infrastruktúrát. Egyrészt, fejlesztéséhez egyre nagyobb anyagi eszközökre volt szükség, amelyek hatalmas terhet hárítottak a költségvetésre, s így az adófizetőkre, illetve hozzájárultak az államadósság növeléséhez. Ez különösen sok problémát okozott a fejlődő országok számára. A Világbank becslései szerint a fejlődő országok évente a bruttó nemzeti termék 3-4 százalékát fordítják infrastruktúra fejlesztésre, de 7-9 százalékra lenne szükség. Másrészt az infrastruktúra igen jó üzletnek ígérkezett a magánvállalkozások számára. Garantált fogyasztók, nemegyszer az állam által garantált árak és szubvenciók tették vonzóvá a területet a magáncégeknek. Az állam a XXI. században döntően a szabályzó szerepét játssza, miközben a befektetők magánvállalatok, s egyre inkább külföldi vállalkozások. Harmadrészt, a privatizáció és a liberalizálás nyomán hatalmas transznacionális magánvállalatok fejlődtek ki az infrastruktúra területén, esetenként pedig állami tulajdonú vállalatok üzleti alapon bővítették és nemzetköziesítették tevékenységüket.

1990 és 2006 között az infrastruktúrába fektetett külföldi tőkeállomány globálisan 31-szeresére, a fejlődő országokban 29-szeresére növekedett. Globálisan a külföldi tőkebefekte-

tések tíz százaléka összpontosul az infrastruktúrában. A legnagyobb mértékben az elektromosáram-termelésben és a telekommunikációban nőttek a külföldi befektetések. A külföldi tőke azonban csupán a telekommunikációban tett szert uralkodó szerepre. A villamosáram-termelésben, a szállítási infrastruktúrában és a vízellátási rendszerekben a külföldi befektetések fő formáját a koncessziók képezik.

A világ 100 legnagyobb infrastruktúrában befektető transznacionális társasága közül 14 volt 2006-ban amerikai, 10 spanyol, 8 francia és 8 angol. Ezek a vállalatok egyrészt jelentős új technikát visznek be, köztük számos különleges berendezést, másrészt szervezési és vezetési tapasztalatokat. Egyes országokban jelentős számú alvállalkozót, beszállítót foglalkoztatnak, és hozzájárulnak ezek technikai fejlődéséhez is. Az UNCTAD vizsgálódásai azt is kimutatták, hogy a TNC-k ezeken a területeken hozzájárulnak a termelékenység emeléséhez és a szolgáltatások minőségének javításához. A feltételek azonban, amelyek áraikat kialakítják, és a hozzáférhetőséget biztosítják, jelentős mértékben függenek attól, hogy a fogadó országok mennyire tudják szabályozni és ellenőrizni tevékenységüket.

Az infrastruktúrába fektető TNC-k kockázata különösen nagy. Sorrendben a politikai kockázat, a hitelkockázat és az árfolyamkockázat a leglényegesebbek. A politikai kockázat mindenekelőtt azzal kapcsolatos, hogy a szolgáltatásaikat igénybe vevők száma különösen magas, és ezért ki vannak téve a belpolitikát uraló civil szervezetek, politikai pártok nyomásának és általában a belpolitikai csatározások következményeinek. Emiatt is igyekeznek különböző garanciákat, szubvenciókat kiharcolni a fogadó ország kormányától és a helyi önkormányzattól. Ugyanakkor jelentős eszközöket fordítanak tevékenységük nemzetközi biztosítására is. Mindezt fedezni kell profitjukból, amely általában 4-5 százalékponttal magasabb a többi TNC-re jellemző 10-12 százalékos profitnál.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról